

چکیده و مقالات استعاش
گفتگوهای فرهنگی
در چشم انداز تمدنی
ایران و جهان عرب

تنظیم
گروه مطالعات تمدنی

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

سخنی با خواننده ۱۱

بخش اول: چکیده‌های فارسی

واکاوی چگونگی بازنمایی ویژگی‌های المیمی - جغرافیایی سرزمین اعراب در

نقوش برجسته تخت جمشید ۱۷

جلوه‌های فرهنگ و تمدن ایرانی در اندیشه سرآمدگان عراقی ۲۰

تساهل و تسامح دینی در مثنوی‌های عطار ۲۲

بررسی و تحلیل دو وام‌واژه فارسی با تکیه بر غریب القرآن ابن حنبل ۲۴

نقش «کمیت اسدی» شاعر دوران اموی در نمایاندن فرهنگ اصل اسلامی ۲۶

ادبیات صلح، روزنه‌ای برای گفتگو و تعامل ۲۸

نقش و ظرفیت‌های سازمان همکاری اسلامی در گفتگوی ایران و جهان عرب ۳۰

توسعه‌نیافتگی چالشی اساسی در برابر شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی در جهان اسلام ۳۲

تعصب و عقل‌ستیزی در مناسبات مذهبی ۳۴

نقش ایرانیان و اعراب در تمدن‌سازی اسلامی با تکیه بر منصب قاضی القضاة ۳۶

- ۳۸..... اندیشه تمدنی اخوان‌الصفاء
- ۳۹..... بررسی جایگاه زبان عربی در فهم متون دینی در دیدگاه نوسلفیه
- ۴۱..... بررسی تأثیرات پیاده‌روی اربعین بر تقویت احساس معنویت در زائران
- ۴۳..... تأثیر مؤلفه‌های پیاده‌روی اربعین بر ایجاد اتحاد همه‌جانبه بین مسلمانان عرب و غیرعرب
- ۴۴..... بررسی مؤلفه‌های تمدن اسلامی در راهپیمایی اربعین
- ۴۶..... مؤلفه‌ها و ویژگی‌های تمدن نوین اسلامی با الگوگیری از سبک زندگی اربعینی
- ۴۸..... جنبه‌های شاپور عرصه تعامل، گفتگو و توسعه در تمدن اسلامی
- ۵۰..... راهکارهای ایجاد فرهنگ تمدن‌ساز در جامعه
- راهکارهای فرهنگ، سیاسی و اقتصادی تمدن‌سازی اسلامی در جهان اسلام (با
- ۵۲..... تأکید بر دیدگاه نخبگان فکری و دانشمندان جهان اسلام)
- ۵۴..... روش هرمنوتیکی ملاصدرا در تفسیر آیات قرآن
- ۵۶..... پیامدهای اندیشه تکفیر در میان فرقه‌ها
- ۵۸..... ظرفیت‌های توسعه پایدار در ایران و جهان عرب از منظر اخلاق توسعه
- ویژگی‌های دو تجربه متفاوت مدیریت تولید علم مسلمانان و تأثیر آن بر پیدایش
- ۶۰..... ادوار تمدن اسلامی
- ۶۲..... رویکرد ابن عربی در مواجهه با تقابل‌های معرفتی
- ۶۳..... تمدن نوین اسلامی و تمدن غربی؛ تعامل یا تخاصم
- ۶۵..... اسلام‌هراسی آنلاین و گفتگوی فرهنگی بین ایران و جهان عرب
- ۶۷..... تأملی بر نقش «گردشگری» در احیای تمدن نوین اسلامی
- ۶۹..... تطبیق میان مبانی معناشناسی اخوان المسلمین مصر با وهابیت
- ۷۱..... ریشه‌های معرفتی شکل‌نگرفتن تکنولوژی در جهان اسلام

- ۷۳ موانع و فرصت‌های ایران و جهان عرب در مسئله جهانی شدن
- نقش دانش فقه امامیه با رویکرد مقایسه‌ای با فقه شافعی در باروری تمدن
- ۷۴ اسلامی در ایران و جهان عرب
- ۷۶ نقش هویتی سیاست‌های ایران و عربستان در یمن
- بایگاه علوم و علما در شکوفایی تمدن اسلامی در خراسان (از سقوط برمکیان
- ۷۸ تا پایان خلافت مأمون (۱۸۷ - ۲۱۸ق))
- ۸۰ پیامدهای منقح اباحی‌گری در فرهنگ اسلامی
- ۸۱ تمدن نوین اسلامی ایران و جهان عرب در پرتو پیوستگی‌های تاریخی و فرهنگی
- سیاستگذاری دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران؛ مطالعه موردی اتحادیه
- ۸۳ رادیو و تلویزیون‌های اسلامی
- چالش‌های امت اسلامی و راهکارهای سید جمال‌الدین اسدآبادی برای
- ۸۴ برون‌رفت از آن (بر اساس نظریه بحران اسپریگنز)
- ۸۶ عوامل انحطاط تمدن نوین اسلامی از منظر ابوالحسن ندوی
- ۸۷ تمدن اسلامی و غرب در گذر از باریکه گفتگو
- ۸۹ تأثیر فرهنگ و تمدن اسلامی بر تمدن غرب
- ۹۰ تطوّر نظام فقه اجتهادی و تأثیر آن بر تثبیت قدرت سیاسی در تمدن اسلامی
- ۹۲ نقش مردم‌سالاری دینی در بازیابی تمدن نوین اسلامی از منظر قانون اساسی
- ۹۳ عقب‌ماندگی مسلمانان از منظر اسلام‌گرایان معاصر ایران و عرب
- ۹۵ بررسی تطبیقی نگاه رئالیستی صادق چوبک و یوسف ادریس
- حکومت و مسئولیت تأمین حقوق افراد در فقه اسلامی معاصر (با تأکید بر آرای
- ۹۶ شیخ محمد عبده و ملا محمد کاظم آخوند خراسانی)

بخش دوم: چکیده‌های عربی

- ۱۰۱..... أثر الثقافة الفارسية في الحضارة الاسلامية في العصر العباسي
- ۱۰۴..... صورة المرأة في الأدبين العراقي والإيراني: الأدب وثيقة حضارية تاريخية
- ۱۰۶..... أثر الحضارة الإيرانية في تشييد العلوم العربية والاسلامية
- إحياء علماء الإحياء: آية الله الشيخ محمد بن محمد مهدي الخالصي (۱۸۹۱- ۱۹۶۳م) ودوره في إحياء الوحدة الإسلامية
- ۱۰۷..... الحضارة الإسلامية مظهر قوة الأمة - حذار من الحرب الناعمة
- ۱۰۹..... الحدول السياسي والاقتصادي والثقافي وسبل صناعة الحضارة
- ۱۱۲..... الخطاب الإسلامي في المواجهات الفكرية العقيدية مناظرات ابن طاووس الحلبي اختياراً
- ۱۱۳..... انتشار التيارات التكفيرية والتدمير الحضاري
- ۱۱۵..... ثقافة التسامح في مواجهة أديولوجيا التطرف
- ۱۱۷..... تווیر و تحریر العقيدة من أجل الوحدة
- ۱۱۹..... خصائص التقريب في ظل التمدن الإسلامي المعاصر
- ۱۲۱..... دراسة لدور الفلسفة الاسلامية ومكانتها في الحضارة الاسلامية
- ۱۲۳..... الإيرانيون و العرب معاً يعيدون صوغ الحضارة الإسلامية
- ۱۲۵..... انتشار التيارات التكفيرية والتدمير الحضاري
- ۱۲۷..... التوظيف السلفي للنصوص الدينية وأثره في الواقع الحضاري الإسلامي
- ۱۲۹..... الحضارة الإسلامية، الهوية وأفق الوجود والبناء في فكر الإمام الخامنائي (دام ظلّه)
- ۱۳۱..... الشيخ الطبرسي نتاج الحضارة الإسلامية
- ۱۳۲..... اتجاه الطلبة نحو التطرف بأشكاله السياسي، الاجتماعي، الديني: دراسة ميدانية من وجهة نظر طلبة الجامعة في ضوء بعض المتغيرات
- ۱۳۷..... التيارات التكفيرية آليات فهم النص و أزمة التطبيق
- ۱۴۰.....

- العدالة الاقتصادية والاجتماعية في الإسلام ودورها في صنع حضارة إسلامية فى
العالم الإسلامى رؤية المفكر السيد موسى الصدر أنموذجاً..... ١٤٢
- انتشار التيارات التكفيرية والتدمير الحضارى..... ١٤٤
- القيم الحضارية فى البلاغتين العربية و الفارسية..... ١٤٦
- العوائق الثقافية والسياسية والاقتصادية لصنع حضارة إسلامية فى العالم الاسلامى..... ١٤٨
- التيارات التكفيرية آليات الفهم وأزمة التطبيق..... ١٥١
- انتشار التيارات الكفيرية والتدمير الحضارى..... ١٥٣
- العناصر الثقافية للحضارة الإسلامية المعاصرة..... ١٥٥
- العوائق الثقافية والسياسية والاقتصادية فى طريق صنع حضارة إسلامية فى العالم
الاسلامى..... ١٥٨
- الشيخ أبو الحسن على بن أحمد الشجرى النيسابورى (ت ١٣٥٠ق) سيرة
وضاءة فى سماء المعرفة..... ١٦٢
- المكانة التاريخية للفلسفة الإسلامية..... ١٦٤
- الحضارة الإسلامية المعاصرة وقضية الديمقراطية..... ١٦٥
- رؤية الإمام للجامعة على ضوء المشروع الحضارى الإسلامى..... ١٧٠

سخنی با خواننده

رابطه ایران و عرب همواره قربانی ناآگاهی ناشی از نبود ارتباط و گفتگوی نخبگان ایرانی و عرب بوده است. نبود گفتگو و خلأهای عمیق فرهنگی بین ایران و عرب، افزون بر عوامل قومی و مذهبی در درون جهان اسلام، ریشه‌های عَرَضی زیادی - بیشتر برآمده از عوامل بیگانه - نیز در تاریخ اسلام داشته است. فرایند مدرنیزاسیون غربی در جهان اسلام نه تنها این فاصله‌های درونی در دنیای اسلام را کم نکرد، بلکه بر آن هم افزود و بدینی و سوء تفاهم میان فارس و عرب را تعمیق نمود. این درحالی است که رابطه فرهنگی و حتی تجاری بین ایرانی‌ها و عرب‌ها در دوره‌های قبل از اسلام استمرار داشته است. چنین علقه‌های فرهنگی میان ایرانی و عرب در دوره‌های مختلف تاریخی پیش از اسلام وجود داشته، با ظهور اسلام و گسترش آن در شرق جهان اسلام از جمله ایران، تعاملات تمدنی مسلمانان رونق گرفت و زمینه‌های تمدنی در میان مسلمانان عرب و فارس سرایت یافت. آن‌گاه نه فقط جغرافیا و سرزمین اسلام از دنیای عرب به جهان فارس گسترش یافت، بلکه عقلانیت تمدنی و امت‌اندیش دنیای اسلام در پرتو قرابت‌های فکری ایران و عرب نُضج گرفت و فرهنگ تمدنی و عقل مدنی

مسلمانان از همان سده‌های آغازین اوج پیدا کرد. این تعامل و تعاون تمدنی بین ایرانیان و عرب‌ها نه تنها در عصر عباسیان و در دوره خلافت (تا قبل از سقوط بغداد) بلکه در دوره‌های بعد از آن (در دوره گذار از خلافت به نظام ولایت) نیز امتداد داشت. یکی از این عوامل پیوستگی و انسجام ایرانی - عربی متن مشترک قرآن بوده است که نه فقط در میان عرب‌های مسلمان بلکه در میان مسلمانان فارس مورد تأکید و تمرکز بود و همه آن را به مثابه متنی برای زندگی و روشی برای سعادت و راهی برای ابدیت تلقی کرده، بدان ایمان داشتند.

با این همه، ضعف و سستی مسلمانان در مسلمانی خود و در تمسک به قرآن از یک سو و ورود مدرنیته به جهان اسلام از سوی دیگر، ترک‌هایی را در صف تمدنی مسلمانان ایجاد کرد و رخنه‌های فرهنگی بسیاری را میان اقوام مختلف ایرانی، ترکی و عربی موجب گشت. آنچه در این باره آزاردهنده است، نه فقط ایجاد رخنه‌ها و شکاف‌های مذهبی و فرهنگی بین مسلمانان، بلکه از بین رفتن زمینه و امکان گفتگو بین ایرانیان و عرب‌ها و بدبینی و گاه نفرت آنها از یکدیگر بود. این فواصل اخلاقی و گاه امنیتی، امروز به گونه‌ای است که بسیاری از ایرانیان و عرب‌ها برای گفتگو با یکدیگر ناگزیرند از جهان اسلام بیرون رفته، در دنیای غیر اسلام به گفتگو بنشینند. آنچه در سلسله گفتگوهای ایرانی و عربی در ایران امروز جاری است، در مواجهه با چنین شکاف تمدنی و زمینه‌سازی برای تمرین گفتگوی ایرانی - عربی در جهان امروز اسلام است تا مگر از رهگذر این گفتگوها بتوان راهی برای گفتگوی تمدنی، تعارف تمدنی و تعاون تمدنی هموار کرد. بی‌شک حرکت تمدنی در جهان امروز اسلام نه با ایران تنها و نه جهان تنه‌ای عرب

ممکن خواهد شد. راه تمدن، راهی متراکم از فرهنگ‌های متنوع و ظرفیت‌های متکثر انسانی و اسلامی است که بخشی از آن در تعامل میان فارس و عرب شدنی و ممکن می‌شود. این تعامل، تعارف و تعاون هرگز به معنای حذف هویت فرهنگی ایرانی یا عربی نیست، بلکه راهی است برای تقویت هویتی فرهنگ‌ها و ارتقای انسانی و اسلامی هریک از آنها در مسیر ایجاد امت اسلام.

آچه در مقالات مربوط به همایش «گفتگوهای فرهنگی در چشم‌انداز تمدن ایران و جهان عرب» آمده است، مجموعه‌ای از مقالات محققان و نویسندگان ایرانی و عرب است که در حوزه‌های مختلف فرهنگی و تمدنی گردآمده تا بلکه بتوان زمینه‌های فکری و فرهنگی را در شناخت یکدیگر و صورتبندی امت اسلام هموار ساخت.

در این باره لازم است از «سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی» پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی» که تعامل میان آنها امکان برگزاری مؤتمری نخبگانی را تسهیل کرده است، حضور مدالنه و عالمانه مراکز علمی مختلفی همچون «دانشگاه لرستان»، «مؤسسه فتوح اندیشه» و «دانشگاه حضرت معصومه (ع) قم» که برگزاری هم‌اندیشی‌های نخبگانی و نشست‌های تخصصی را بر عهده داشتند، بی‌شک مایه دلگرمی و افاق و ارتقای علمی این همایش بوده است و صمیمانه از این مراکز کمال قدردانی را ابراز می‌نمایم. همچنین از مرکز همکاری‌های علمی و بین‌المللی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی - به‌ویژه از جناب آقایان دکتر اسفندیار و دکتر عبدی‌پور - که در همکاری‌های علمی، هماهنگی‌های سازمانی، امکان ارتباطات میان دانشگاه‌ها و مراکز داخلی و خارجی شرکت‌کننده در همایش

را به بهترین وجه فراهم نمودند، تشکر می‌نمایم. همین‌طور باید از دبیر اجرایی این همایش دکتر رسول نوروزی فیروز و دیگر همکاران اجرایی قدردانی کرد که در هماهنگی‌های مربوط به این همایش تلاش کردند. نیز بایسته است از نشر پژوهشگاه که عهده‌دار آماده‌سازی فنی و چاپ و نشر اثر حاضر بوده و هست، سپاسگزاری کنیم.

حبيب‌الله بابائي

رئيس مركز مطالعات اجتماعي و تمدني

دبیر علمی همایش «گفتگوهای فرهنگی در چشم‌انداز

تمدنی ایران و جهان عرب»